

Väeramatu jõud Ukraina sõja kontekstis – millal saab ettevõtja sellele tugineda?

Ei ole vast jäänud kellelegi märkamatuks, et sõda Ukrainas on mõjutanud ka Eesti majanduskeskkonda. Kõige otsesemalt on olnud mõjutatud need sektorid, kes saavad oma toormaterjali või tööjõu Ukrainast, Venemaalt või Valgevenest. Nii mõnigi ettevõtja võib olla vaadanud otsa oma varasemalt sõlmitud lepingutele ja tulemata jäänud toorainele ning tõdenud, et siin peab küll olema tegu väeramatu jõuga, sest ega kivist vett välja pigistada ju ei saa. Kuid kuidas väeramatu jõu olemasolu juriidiliselt tuvastada ja tõendada?

Väeramatu jõu olemasolu on nii Eesti kui ka paljude välisriikide õiguskordades üheks võimaluseks, kuidas vältida isiku vastutus lepingurikkumise eest. Siiski ei piisa vastutuse vältistamiseks lihtsalt viitest müstilisele „väeramatu jõule“, vaid seda tuleb ka vastavalt sisustada. Suures plaanis on väeramatu jõule tuginemisel ja selle tõendamisel neli eeldust, mida kirjeldame järgnevalt Ukraina sõja kontekstis.

1. Ukraina sõjast põhjustatud asjaolu takistab lepingulise kohustuse täitmist

Siin tasub pöörata tähelepanu asjaolule, et vaid Ukraina sõja esinemine ei ole piisav, et kõik saaksid vabaneda oma lepingurikkumisest tulenevast vastutusest. Oluline on põhistada, kuidas Ukraina sõda ettevõtja kohustust mõjutab. Näiteks tuleb näidata, miks konkreetset materjali polegi võimalik saada mujalt kui Ukrainast või miks seda pole võimalik tähtaegselt saada mujalt (ka lepingu täitmisega hilinemine võib kujutada endast lepingurikkumist).

2. Asjaolu on väljaspool kohustatud isiku mõjuulatust

Esimesel silmapilgul võib see eeldus tunduda naljakas – muidugi pole Eesti ettevõtjal võimalik mõjutada seda, kas Ukrainas toimub sõda. Kuid kui ettevõtja tellib näiteks praegu, mais 2022, kauba Ukrainast, mitte mõnest muust sobivast riigist, siis on sellise otsuse tegemine selgelt ettevõtja mõjuulatuses.

3. Asjaolu polnud võimalik ette näha

Sarnaselt eelmise eeldusega, tuleb siin lähtuda lepingulisele kohustusele kõige lähemalseisvamast otsusest. Näiteks, ei saanud ilmselt sõda Ukrainas ja sellest tulenevaid tarneraskusi ette näha eelmisel aastal tehtud tellimuse puhul, kuid kui Eesti ettevõtja teeb tellimuse mais 2022, siis tuleb tal paratamatult ette näha võimalikke raskusi oma kohustuse täitmisel.

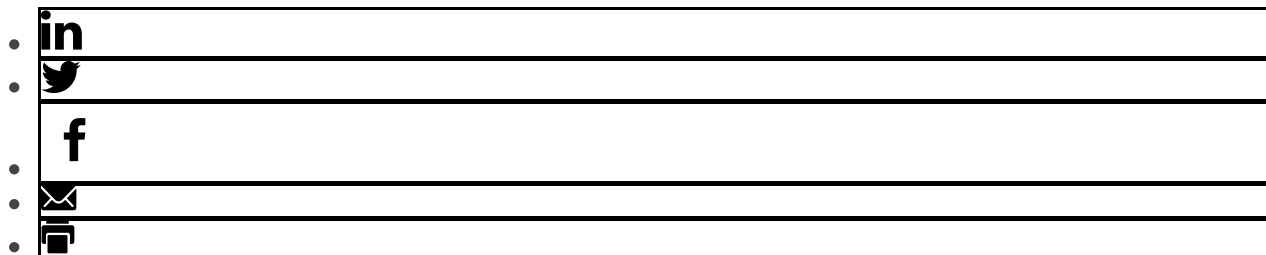
4. Asjaolu polnud võimalik vältida ega raskust ületada

Viimase kriteeriumi puhul tuleb jällegi lähtuda just lepingulisest kohustusest. Keegi ei eelda, et Eesti ettevõtja oleks saanud ära hoida sõja Ukrainas, kuid tal võib olla võimalik vältida selle mõju lepingule, tellides juba algselt toormaterjali mujalt; või raskus ületada, ostes tarne võimatuse selgudes materjali (isegi kui veidi kallimalt) mujalt.

Kui kaua saab vääramatule jõule tugineda?

Vääramatule jõule saab tugineda vaid niikaua, kui kohustuse täitmine on võimatu. Kui näiteks kauba tarne Ukrainast muutub taas võimalikuks või kui selgub, et sama kaupa saab tarnida Eestisse ka mujalt, jätkub isiku kohustus lepingutingimusi täita. Siiski tuleb arvestada, et reeglina lepatakse lepingus kokku, et vääramatu jõu tõttu võimatud olnud tähtajad lükkuvad edasi ehk ettevõtja ei ole kohe pärast vääramatu jõu olukorra lõppemist omadega uue lepingurikkumise otsas, sest ei täitnud oma kohustusi vastavalt algses lepingus kokkulepitud kuupäevadele.

(Autor: Gerda Grauberg)

TRIINU HIOB

VANDEADVOKAAT, PARTNER

(+372) 66 76 440

TRIINU.HIOB@NJORDLAW.EE